

Kristiansand
kommune

Elevombudet i Kristiansand – Årsrapport 2022–2023

Innhold

Innledning.....	3
Litt om utviklingen	4
Mandat	6
Arbeidsmåte	7
Når elever og foresatte tar kontakt.....	8
Saker fordelt på kjønn.....	8
Saker per område (tilsvarende de fem Familiens Hus)	9
Saker per klassetrinn	9
Minoritetsspråklige.....	10
Funksjonshindrede elever	10
Elevmassen er i endring.....	11
Hva sakene handler om (1) Prosent.....	12
Hva sakene handler om (2) Prosent	13
Mobbing.....	14
Skolefravær.....	15
Faglig	15
Høyt læringspotensial.....	16
Vold og trusler	17
Snitchekulturen	18
Rus	18
Seksuelle overgrep og seksuell vold.....	18
Positive trekk.....	19
Tall utenfra: Statsforvalteren.....	20
Tall utenfra: Elevundersøkelsen 2022	21
Økonomi	21
Sårbare familier	22
Avslutning	24

Innledning

Skoleåret 2022-2023 hadde Elevombudet **5173** individuelle kontaktpunkter med elever og foresatte i **214** enkeltsaker. Det er en økning på **50** prosent i saker og **80** prosent i antall kontaktpunkter siden forrige skoleår. I tillegg kommer **254** andre henvendelser. Hva skjer? Elevombudet ser at dyktige og dedikerte assistenter, fagarbeidere, lærere og skoleledere gir jernet, går mange ekstra mil og løser problemer, mobbesaker og læringsutfordringer hver dag. Barn og ungdom mestrer, lærer, styrkes, vokser, utvikler seg og blomstrer. **Men:** Alt for mange barn og ungdom i Kristiansand har det ikke trygt og godt på skolen sin. Alt for mange blir utsatt for vold. Alt for mange mister troen på seg selv, utvikler et dårlig selvbilde, lite hensiktsmessige mestringsmekanismer og ramler utenfor, fordi skolehverdagen oppleves umulig. Alt for mange foresatte står i knestående, blir søvnløse og sykemeldte på grunn av at barna blir mobbet på skolen. Årets elevundersøkelse viser nesten en dobling i antall barn som forteller at de blir mobbet i Kristiansand. I enkelte klasser over 25%. Små og store barn og ungdom spytter, slår, sparker andre elever – og ansatte. Noen har manglende impuls kontroll. Andre gjør det fordi det gir «kred».

Elevombudet er en vaktbikkje for barn og ungdoms rettigheter, Elevombudet er til for å tale barn og ungdoms sak. Elevombudet gir innspill til skoler som er rådvile og «har prøvd alt». Elevombudet er en støtte og hjelp til foresatte som ikke aner hva de skal gjøre, som er sinte eller redde eller utslitte.

Uavhengigheten gjør at det oppleves trygt å oppsøke ombudet, om det er for å luften en problemstilling, få veiledning eller for å få konkret hjelp og støtte inn i en vanskelig sak. Ombudet tilbyr et sted å tømme seg, gråte, fortelle egen historie, og nesten bokstavelig talt en hånd å holde i på utfordrende skolemøter. Aldri har Elevombudet hatt så mye å gjøre som skoleåret 2022-2023. Det er et privilegium. Men det skjuler seg mye menneskelig smerte bak tallene.

«Jeg har ingenting å leve for. Det er bedre for alle at jeg er død» Jente (12) som har utført grov vold

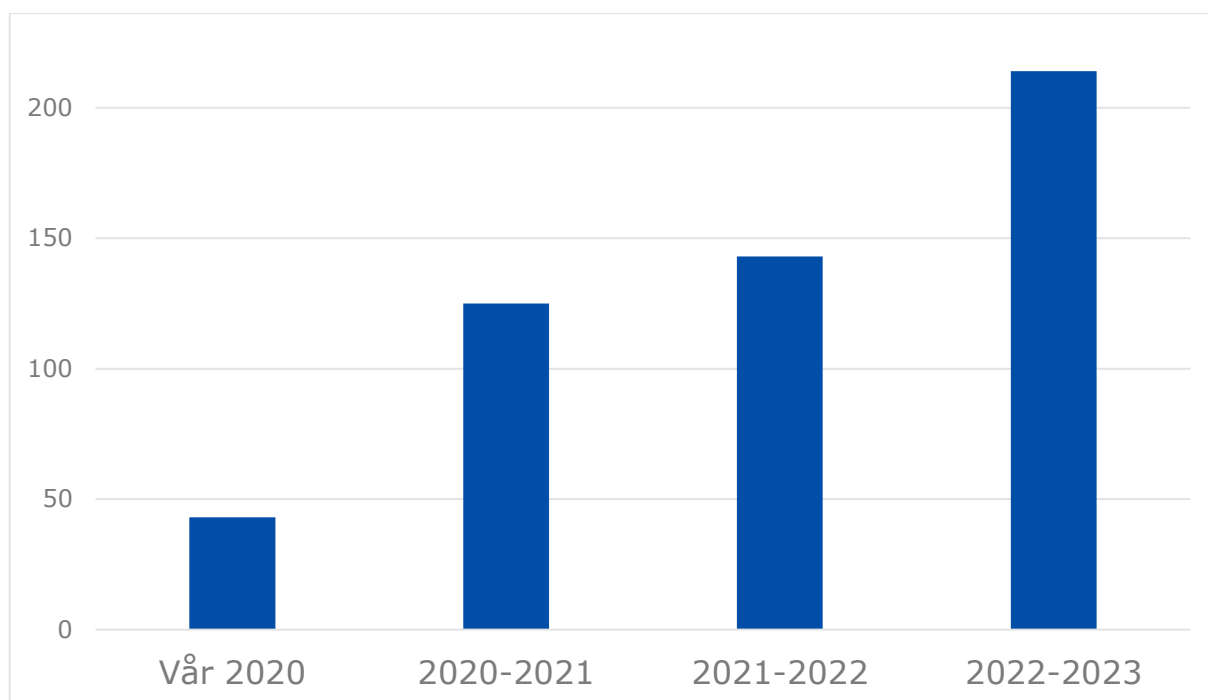

Tone Martha Sødal
Elevombudet i Kristiansand
Kristiansand, 03.10.2023

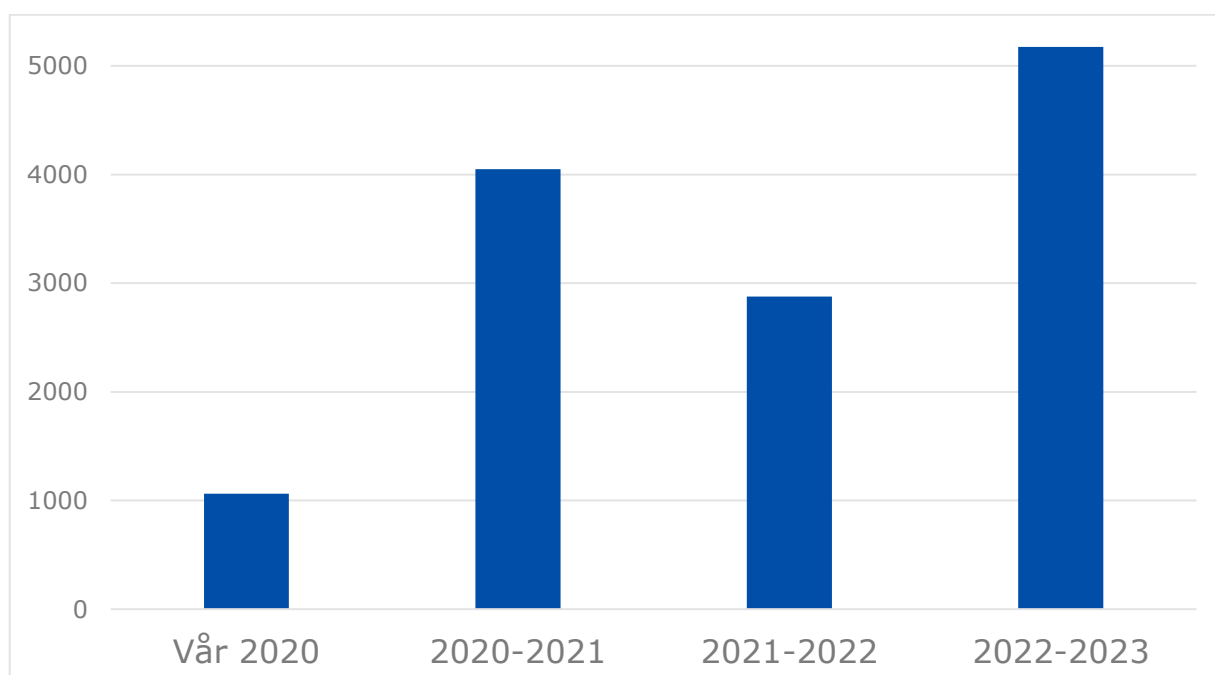

Litt om utviklingen ...

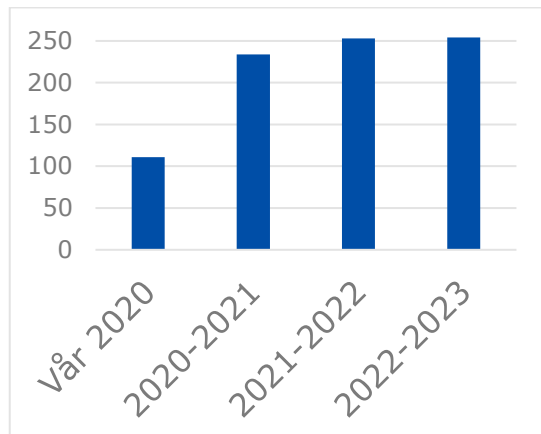
Antall saker for Elevombudet per skoleår

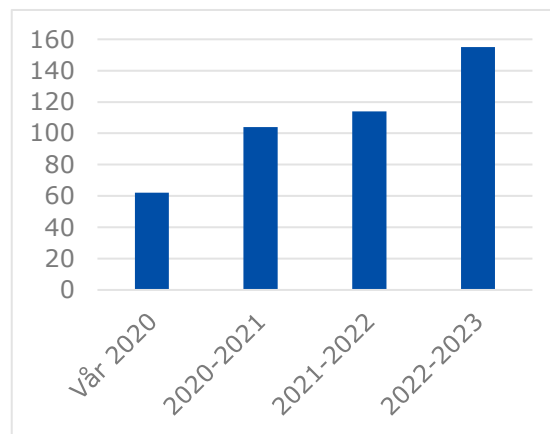
Antall kontaktpunkter mellom elever og foresatte og Elevombudet (møter, sms-er, Messenger-meldinger, mailer inn og ut samt telefonsamtaler, per skoleår)

Øvrige henvendelser, antall

Møter med elever og foresatte, antall

Elevombudets mål er å gjøre seg selv overflødig. Målet er null mobbing, at alle elever skal ha det trygt og godt på skolen sin, og at alle får det utbyttet av undervisningen som de har krav på. Målet er at alle barn og ungdom tør å si fra til en voksen de stoler på, at foresatte tar ansvaret de selv har og at alle ansatte følger lovverk, prosedyrer og rutiner. Målet er at alle grunnskoler skal ha nok ansatte, samt nok og riktig kompetanse for å kunne gjøre jobben de er gitt.

Politikere, media og befolkningen får ikke greie på alle de tusenvis av små og store hendelser, krenkelsers og mobbesituasjoner som løses i løpet av ett skoleår. Det er ikke alle de små seire som skaper overskrifter. Vit at de likevel finnes.

Det er de skoleansatte som løfter og bærer Kristiansandsskolen. Elevombudet er en sikkerhetsventil som kan benyttes når skolen ikke lykkes, eller når tilliten mellom hjem og skole er frynsete eller helt brutt. Ombudet er alene i stillingen, og har travle dager, men har til nå rukket å besvare og å følge opp alle henvendelser og saker som er kommet inn. De aller fleste av disse er nå løst.

«Alle de folka, fra skolen og etatene. Du er den eneste som forstår at jeg sitter der og er så redd»
Mor til jente med høyt skolefravær (12) etter ansvarsgruppemøte

«Rektor var en helt annen person da du ble med på møtet. Plutselig var h*n høflig og ordentlig. Snakket ikke nedlatende til oss lenger» Mor og far til gutt (9)

Mandat

Vedtatt av Kristiansand bystyre november 2019.

Elevombudet i Kristiansand skal:

- Utføre sitt arbeid på fritt og selvstendig grunnlag, uavhengig av administrativ og politisk ledelse i Kristiansand kommune.
- Bidra til at alle elever i de kommunale grunnskolene får det psykososiale læringsmiljøet de har krav på, ifølge opplæringslovens §9a.
- Delta på samhandlingsarenaer, arbeide forebyggende og være en brobygger mellom alle parter i samarbeidet for å sikre en opplæring som fremmer helse, trivsel og læring.
- Veilede og bistå enkeltelever og deres foresatte i kommunikasjonen med skole og på samarbeidsarenaer, samt være et mellomledd mellom hjem og skole i saker der elever eller foresatte ønsker det.
- Utarbeide årlig rapport som fremlegges til politiske behandling i oppvekstutvalget og formannskapet. Rapporteringen følger skoleåret.

For ombudet gjelder videre at:

- Ombudet skal holdes informert om bestemmelser, rutiner, utviklingsarbeid og forebyggende arbeid som angår elevene i Kristiansand kommune.
- Elevombudet kan be om bistand fra kommunikasjonsenheten i arbeidet med informasjonsspredning.
- Det opprettes egen arkivdel for Elevombudet i kommunens saksbehandlingsarkiv, der bare Elevombudet samt arkivpersonalet har tilgang.

Elevombudet gjør oppmerksom på at tallene i denne rapporten handler om **ombudets saker**, noe som ikke er identisk med totalsituasjonen i skolene.

Når henvendelsene og sakene blir mange, bruker ombudet tid på å følge opp enkeltsakene; å søke å ivareta elever og foresatte, samt arbeide med relasjon og kommunikasjon mellom hjem og skole. Dette betyr mindre tid til å holde foredrag og til å drive systemarbeid. Det er en bevisst prioritering: Ombudet vurderer det som den beste måten å forvalte den uavhengige og unike rollen på.

«Alle vil veilede på systemnivå, ingen vil ned i dritten»

Ansatt på skoleiernivå. Fra Mobbeombudet i Oslos årsrapport

Arbeidsmåte

Elevombudet går inn i en sak når elev eller foresatt ber om det. Det er eleven og de(n) foresatte som bestemmer hvor mye bistand de ønsker fra ombudet. Noen ringer for å få råd, tips og veiledning i vanskelige saker. Andre trenger å «tømme seg» for sorg, frustrasjon og sinne. Atter andre er rådville, slitne og føler seg underlegne eller avmektige overfor skolen eller systemet. Da kan det oppleves godt å ha en uavhengig «guide» inn i systemet, noen som kan tale elevens sak overfor skolen, og, nesten bokstavelig, ha «ei hånd å holde i».

På grunn av uavhengigheten til ombudet, nedfelt i mandatet gitt fra bystyret, kan ikke ombudet ta opp enkeltsaker med skoler eller andre uten informert samtykke fra aktuell elev og foresatte. På samme vis må ansatte i skole og støtteapparat ha samtykke for å kunne snakke med ombudet i elevsaker. Alle ansatte kan imidlertid henvende seg til ombudet og drøfte saker anonymt.

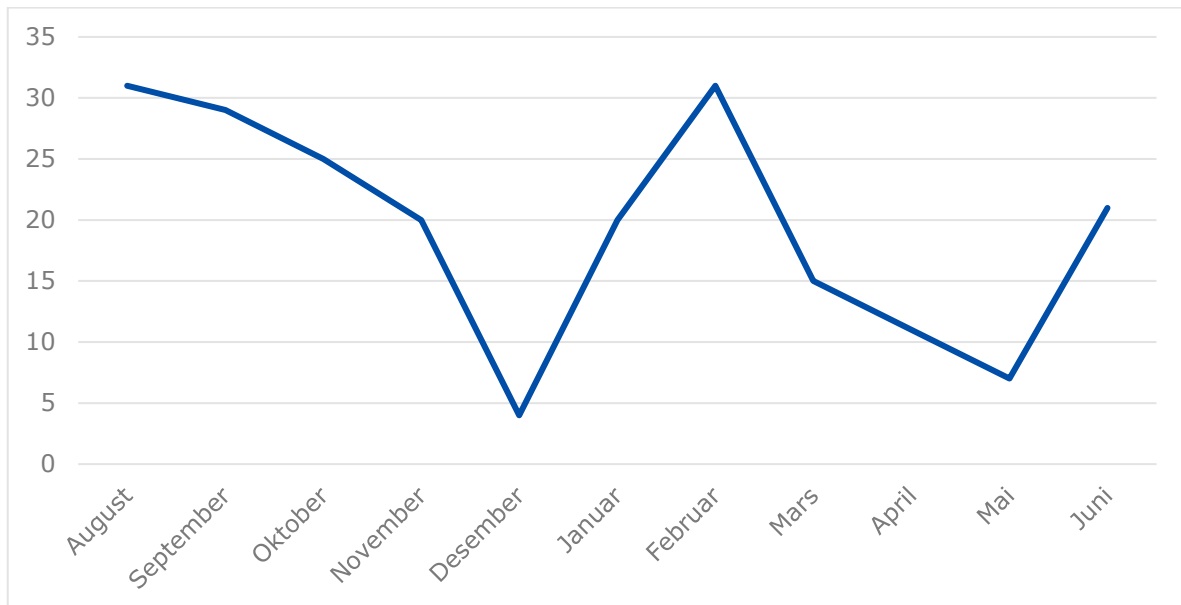
Elevombudet har liten formell makt. Rollen oppleves likevel som effektivt og funksjonelt innrettet. Elever og foresatte uttrykker at uavhengigheten til resten av «systemet» er essensiell for tilliten de gir ombudet. Også skolene gir uttrykk for at det kan være godt å ha noen å drøfte en sak med, som kommer «utenfra», som ser en sak med friske øyne, og som kan trekke veksler på erfaringer av hva som har fungert i liknende saker andre steder i kommunen.

Kristiansand kommune har et «Ressursteam for godt og trygt skolemiljø» som ledes av assisterende kommunalsjef og i tillegg består av jurist, psykolog, spesialpedagog, leder av Mobilt team samt representant for Forebyggende team. Ressursteamet er tilgjengelig for alle, har myndighet til å beordre skoler og til å flytte ressurser. Elevombudet opplever Ressursteamet som slagkraftig og som en god og konstruktiv samarbeidspartner. I skoleåret 22-23 samarbeidet ombudet med Ressursteamet, Mobilt team eller Forebyggende team i til sammen 56 saker.

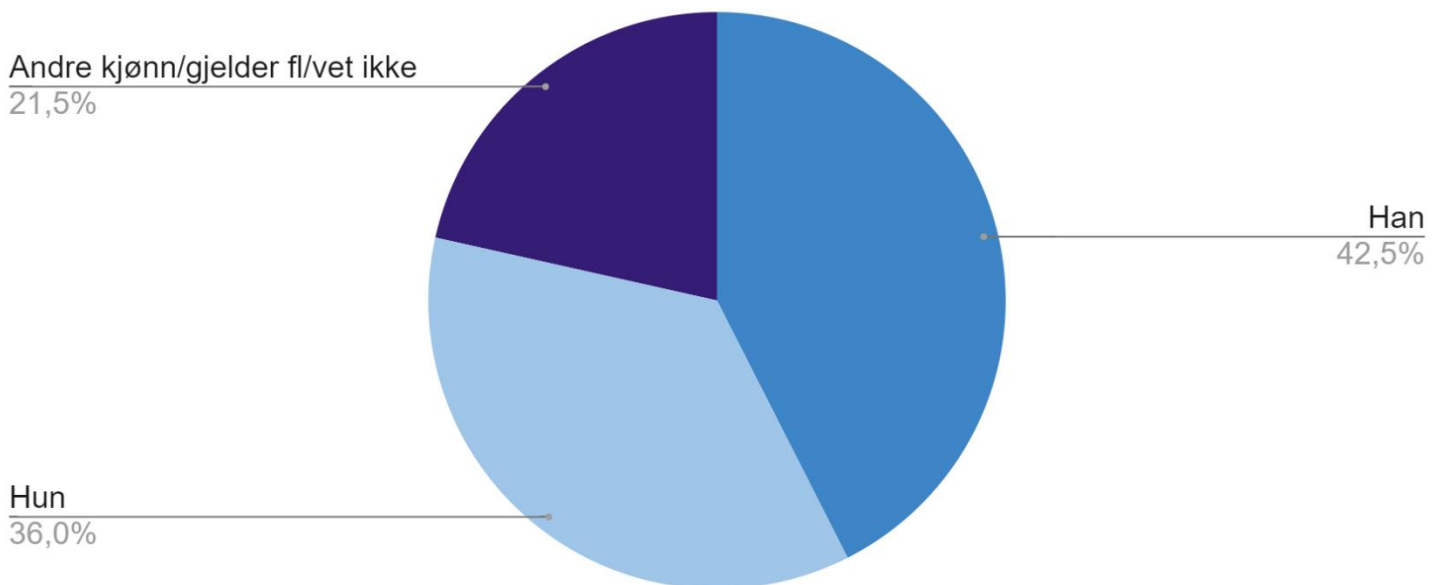
Elevombudet opplever også å ha et fruktbart samarbeid med skoleledere, lærere og fagarbeidere ved skolene, samt med oppvekstledelsen i kommunen, både på systemnivå og i enkeltsaker, når samtykke er gitt til det fra elever og foresatte.

Når elever og foresatte ønsker det, samt på systemnivå, samarbeider også ombudet blant annet med PPT, familieveiledere i de fem Familiens Hus, oppnevnte koordinatorene, kriminalitetsforebyggende enheter, fritidsenheten, Barnevernstjenesten, LIM-koordinator, Nullvisjonen mot vold og seksuelle overgrep, Nettverk for risikoutsatt ungdom, Statsforvalteren, Ungdommens Bystyre, idrettsklubber, Den norske kirke, UiA, NLA, kulturskolen Knuden, instanser som ABUP, Politiet, RVTS, Blå Kors, Røde Kors, KUP, Kirkens bymisjon, FRI Agder, Dembra, Flexid, minoritetsrådgiver, andre lokale og regionale ombud med flere. Elevombudet bestreber seg også på å være tilgjengelig for lokale, regionale og nasjonale mediebedrifter, når journalister ønsker informasjon om, eller intervju om, problemstillinger som faller innenfor ombudets mandat.

Når elever og foresatte tar første kontakt i saker

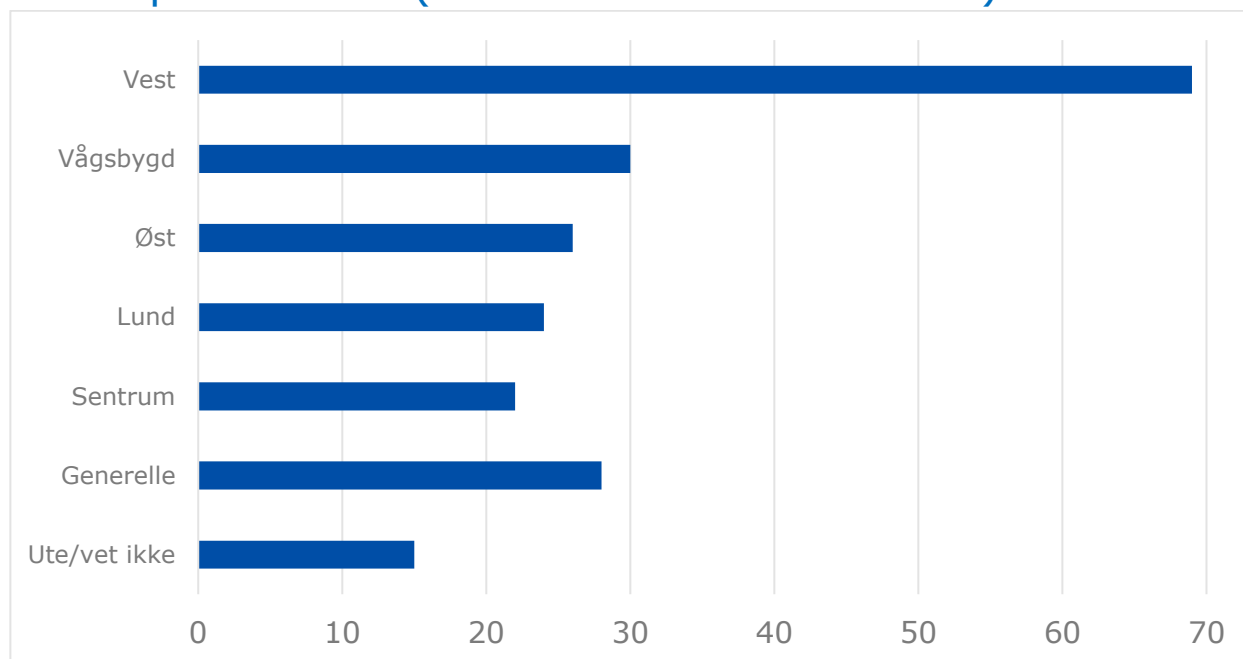

Saker fordelt på kjønn

Forrige skoleår var det en tydelig overvekt av jenter i Elevombudets saker. I skoleåret 2022-2023 er dette jevnet ut.

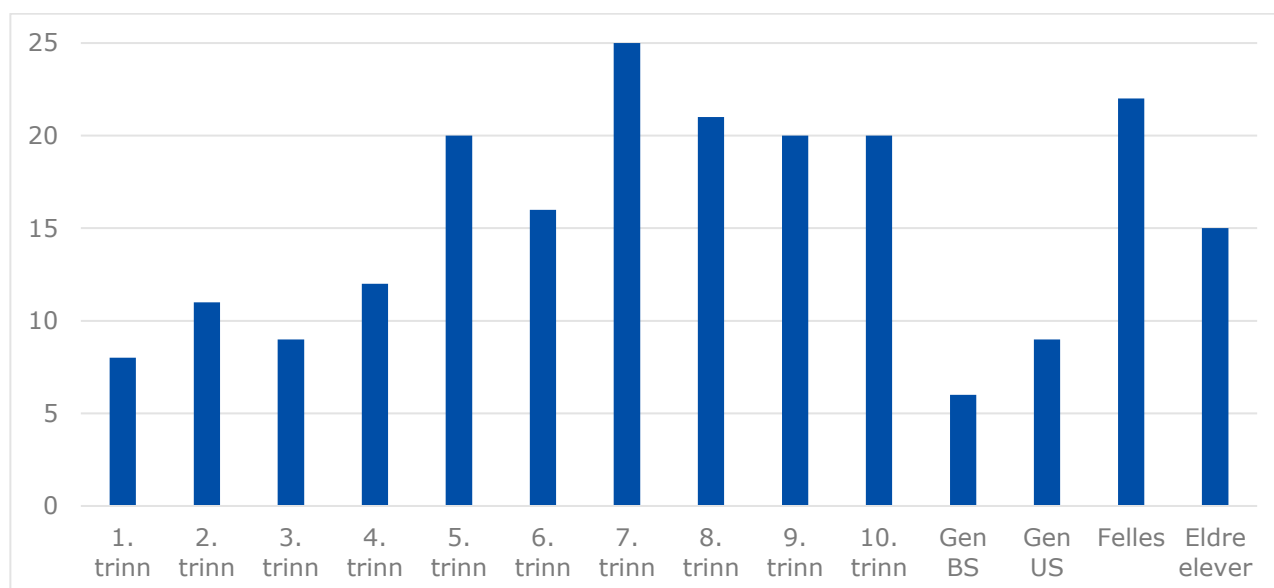
Saker per område (tilsvarende Familiens Hus). Antall

Rollen som elevombud oppsto i Søgne kommune. Rollen oppleves ennå som mer kjent og benyttet i denne delen av nye Kristiansand. Målet har hele tiden vært å få en jevnere geografisk fordeling av sakene. Her er det fremdeles en vei å gå.

Ombudet har hatt saker på 40 kommunale skoler dette året. Siden kommunesammenslåingen i 2020 har ombudet hatt saker på alle skoler, minus én.

Saker per klassetrinn. Antall

Minoritetsspråklige

I 2021 ba formannskapet Elevombudet arbeide aktivt for å øke prosentandelen av saker der språklige minoriteter er representert. Ombudet fikk hjelp av Kristiansand kommunes flerkulturelle rådgiver og kommunikasjonsavdeling til å utarbeide informasjonsfilmer som er distribuert og teksten på norsk, engelsk, arabisk, etiopisk-amharisk, latvisk, litauisk, polsk, russisk, somali og tigrinja. Strategien må sies å ha lyktes: På ett år er andelen minoritetsspråklige økt fra **16** til **22** prosent. Noen foresatte ringer Elevombudet når de har prøvd alt annet:

«Datteren min har sluttet på skolen. Hun sitter bare og røyker og vil ikke snakke med meg. Jeg ser at hun plutselig har noen penger – jeg vet ikke hvor de kommer fra. Hun har ikke tillit til noen voksne. Skolen har ikke satt i gang ett tiltak på ett år. Det virker som om de har gitt opp. ABUP har avsluttet. Barnevernet visste ikke om de kunne gjøre noe. Det er ingen som gjør noe. Jeg har spurt alle om hjelp» Mor til minoritets elev (14)

Funksjonshindrede elever

Elevombudet er i formannskapet tidligere bedt om å lage en oversikt over andel elever i ombudets saker som har en funksjonshindring. Det oppleves vanskelig å avgjøre hvilke elever som skal få denne «merkelappen». Noen har tydelige funksjonshindringer, for andre er hindringen mer skjult. Noen har fått diagnose, andre er under utredning. Det er ikke enkelt å trekke en linje her: Noen som har dysleksi eller en nevroutviklingsforstyrrelse opplever det som et betydelig funksjonshinder. Andre er i mindre grad plaget av og preget av dette. Når en prosentandel skal oppgis, vil det innebære et stort innslag av skjønn. Ombudet anslår andelen av funksjonshindrede elever i sakene til å være rundt **25** prosent.

Vi er langt unna lovens krav om like rettigheter til alle elever. Budsjettkuttene rammer også alltid de mest sårbare. Foresatte er ofte dønn slitne. De forteller at nattevåk og omsorg og pleie for sitt funksjonshindrede barn ikke er det tyngste. Nesten samtlige sier at det som tar krefter og helse fra dem er kampen for at barnet sitt skal få de tjenestene og den tilretteleggingen de har krav på.

«Jeg orker ikke flere kamper mot systemet» Mor til gutt med nevroutviklingsforstyrrelser (11)

En god del foresatte til elever med funksjonsnedsettelse opplever samarbeidet med skolen som vanskelig. Og da handler det ikke bare om budsjetter:

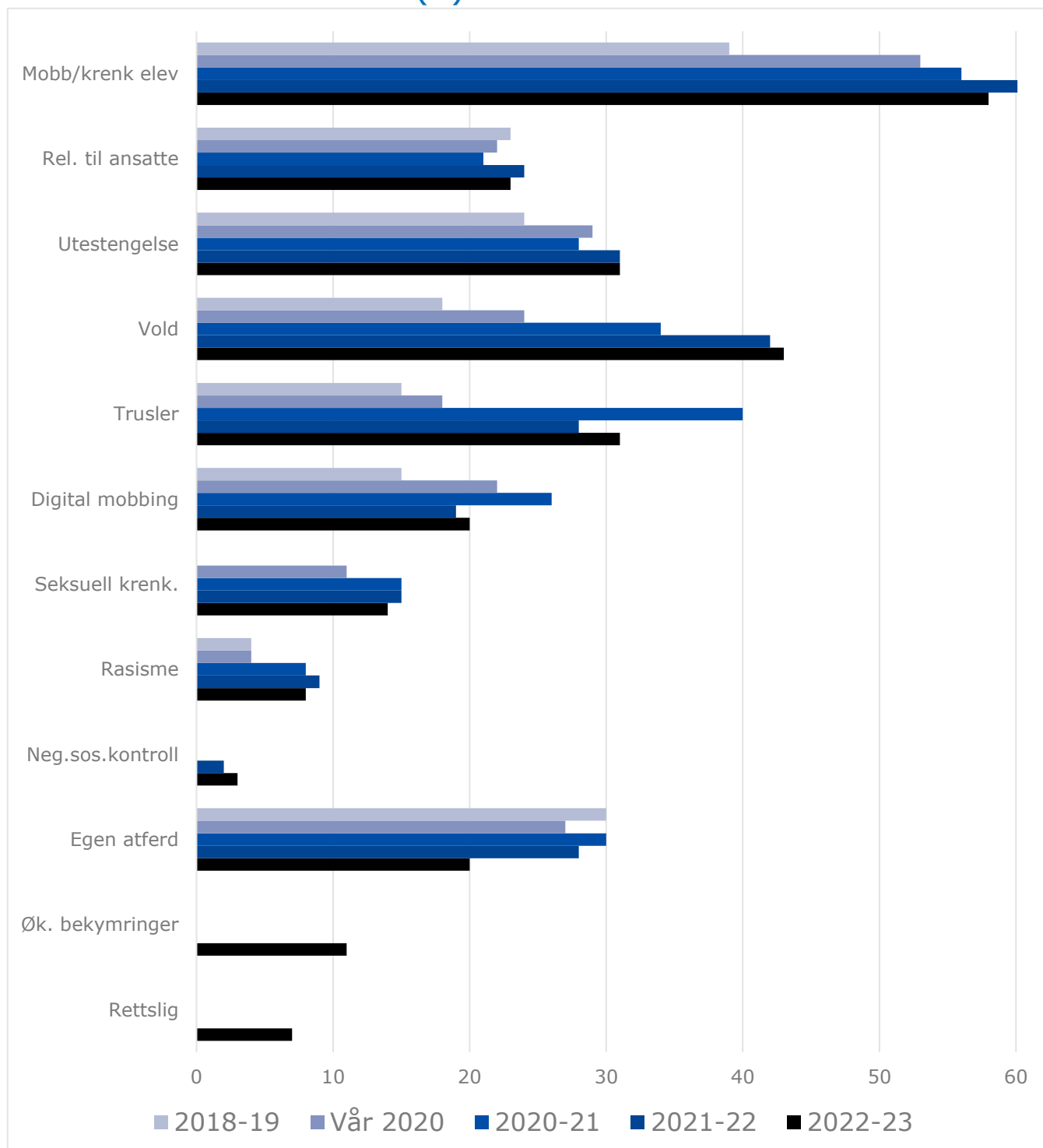
«At du var med på møtet hadde veldig mye å si. Vi opplevde at skolen fikk et annet syn på oss etter det. At skolen nå ser på oss med større respekt. At vi som foreldre faktisk er de som kjenner barnet best» Far til to barn med funksjonshindringer

Elevmassen er i endring

Ungdom har alltid utfordret voksne. Noen barn har alltid slått og vist forvirrende og uhensiktsmessig atferd. Likevel: Det skjer noe nå. Barn og ungdom med psykiske plager og lidelser blir stadig flere ([FHI](#)). Andelen barn med autismspekterforstyrrelser øker ([Forskning.no](#)), og det er en eksplosiv vekst i antall barn som blir diagnostisert med ADHD ([NRK](#)). Andelen unge jenter med en spiseforstyrrelse har også økt kraftig ([FHI](#)). Alle disse tilstandene krever relativt intensiv hjelp og støtte av ansatte med kurant kompetanse. I praksis opplever Elevombudet at én lærer, og, hvis skolen er heldig, en fagarbeider eller assistent, i praksis er de(n) som tidvis blir gitt alt dette i hendene. I klasserommet kan det samtidig sitte også et par høytpresterende elever som kjeder seg, fire som ikke har spist frokost, én som er blitt utsatt for seksuelle overgrep i helgen ([Psykologisk.no](#)) og én der foreldrene nettopp har gått fra hverandre, og som sitter og lurer på hvordan hverdagen vil bli nå. **«Fiks det»** later til å være oppdraget til de voksne i klasserommet. Hvordan i all verden skal de klare det?

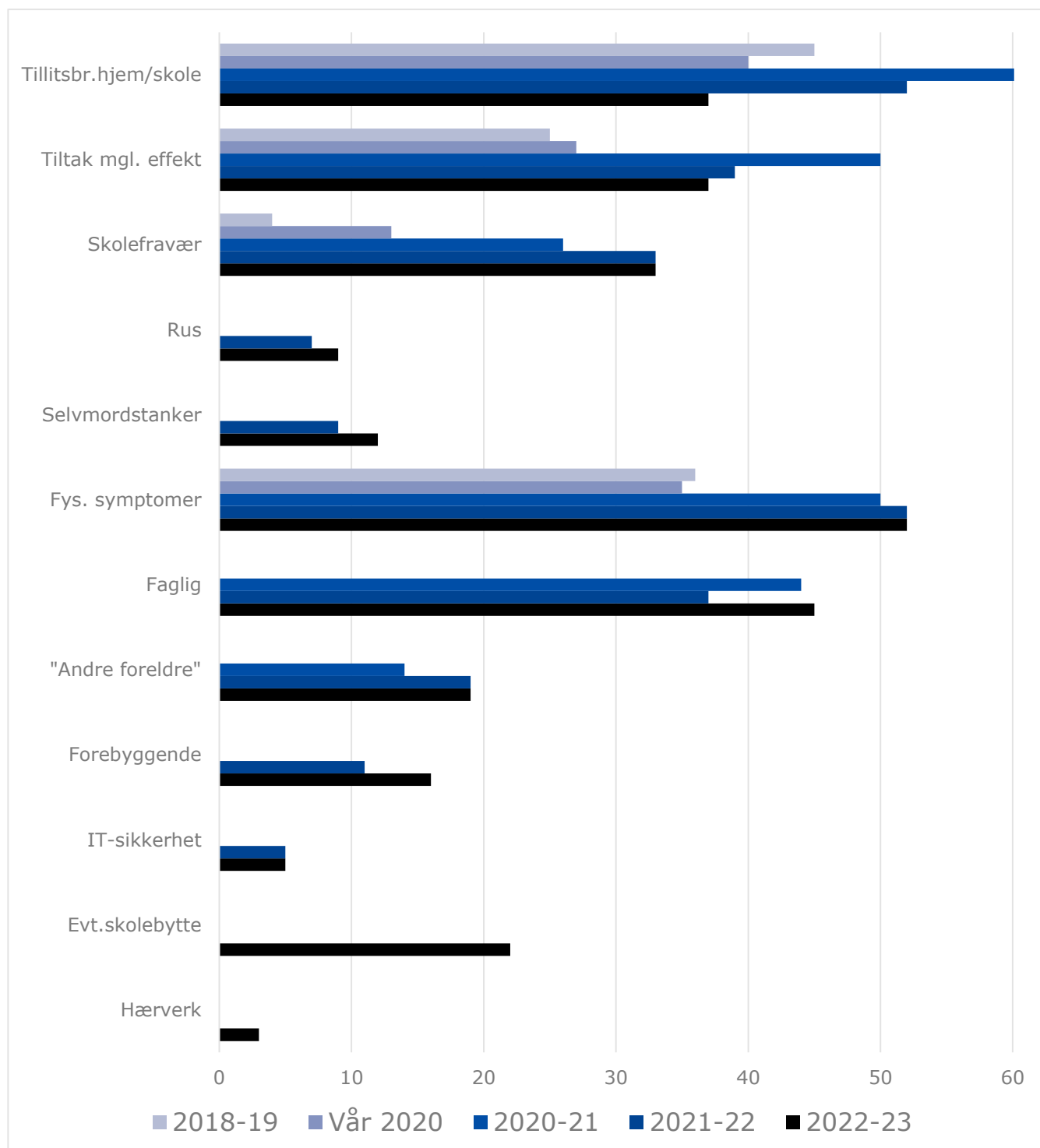
At skoler, støttetjenester og spesialisthelsetjenesten opplever et sprik mellom ressurser og lovkrav er del av en nasjonal trend. Spesialisthelsetjenesten er under press, både i forhold til kapasitet og ventetid ([Psykologisk.no](#)). Fra 2018 til 2022 har antall jenter som blir utredet for autisme i spesialisthelsetjenesten økt med 70 prosent. *«Helsetjenestene er ikke dimensjonert for alle menneskene som trenger hjelp. Vi klarer ikke å håndtere økningen. Det har tatt helt av»*, konkluderer Haukeland sykehus ([Dagens medisin](#)). Elevombudet opplever at ABUP gir livsviktig og uvurderlig hjelp til mange elever og deres familier. Likevel: ABUP har slitt med høyt sykefravær, underbemanning og har problemer med å rekruttere, ifølge tillitsvalgte. De frykter avdelingen kan kollapse og har varslet fylkeslegen om arbeidsforholdene ([Fædrelandsvennen](#)). Denne situasjonen går direkte utover elever ombudet møter. Politikerne i Kristiansand kan ikke endre de store nasjonale og internasjonale trendene. Men Bystyret skal være klare over at alt dette preger situasjonen i klasserom i Kristiansand, hver eneste dag.

Hva sakene handler om (1) Prosent

Flere indikatorer kan være aktuelle i hver sak. Når noen indikatorer mangler «linjer» fra 2018/19, 2020, 2020-2021 eller 2022-2023, skyldes det at ombudet ikke laget statistikk i disse kategoriene på det gjeldende tidspunktet.

Hva sakene handler om (2) Prosent

Flere indikatorer kan være aktuelle i hver sak. Når noen indikatorer mangler «linjer» fra 2018/19, 2020, 2020-2021 eller 2021-2022, skyldes det at ombudet ikke laget statistikk i disse kategoriene på det gjeldende tidspunktet.

Mobbing

Mobbing kan være like skadelig som vold i hjemmet ([NRK](#)). Dagbladet har i år kartlagt 24 saker siden 2018 der 25 mobbeutsatte elever har gått til retts sak mot sin kommune. 21 av disse er blitt diagnostisert med den alvorlige psykiske lidelsen diagnosen PTSD ([Dagbladet](#)).

Resultatet av årets Elevundersøkelse i Kristiansand er dypt urovekkende (se side 21). Det går an å forklare disse tallene på forskjellige måter. Blant annet vet vi at pandemien fratok barn og ungdom tusenvis av små og store sosiale lærings-situasjoner. Mens voksne i hovedsak klarte å «ta seg inn» sosialt etter månedsvis på hjemmekontor, var konsekvensen for barn og ungdom i utvikling mye, mye større. Vi vet også at skremmende mange barn og ungdom ble utsatt for vold og overgrep hjemme, fanget av husets fire vegger, utestengt fra alt vanlig liv og trygge relasjoner ([NKVTS](#)). Korona blir nevnt aktivt i bare 4 prosent av Elevombudets saker dette skoleåret. Men at samfunnet nå betaler en uhørt høy pris for nedstengningen av barn og ungdoms møtearenaer er det ingen tvil om.

Likevel. Uavhengig av skiftende samfunnshendelser: Det bor en mobber i oss alle. Alle har vi potensiale til å kunne gripe til makt og nedverdiggelse av andre, når vi føler oss truet, når vi opplever avmakt – eller ganske enkelt når vi har lyst ([Psykologisk](#)).

Menneskets hjerne er formet i steinalderen. Den rivende utviklingen av avansert industri, teknologi, samfunnsstruktur og kommunikasjon endrer ikke de grunnleggende forutsetningene og de motiverende faktorene for menneskehjernen. På tross av all god moral, religiøse og sosiale levereregler: Mennesket er primitivt. Vi styres av ønske om makt, posisjon og essensielle relasjoner, vi sloss om lederskap og ressurser, vi styres av frykt ([UiO](#)). Heldigvis har mennesket også en iboende evne og ønske om samarbeid, fellesskap, godhet og kjærlighet mot hverandre. Men uten veiledning av gode, trygge og autoritative voksne vinner jungelens lov, i klassen, i skolegården og i lokalsamfunnet. Hvis den voksne ikke er sjef i klasserommet, tar den sterkeste eleven over den rollen. Da får mobbing, krenkelser og nådeløst utenforskap rom til å slå rot og til å ta over. Elevombudet anbefaler derfor å arbeide for at de voksne i klasserommet får kompetanse, ressurser og ro til å gjøre jobben sin. Dette er ikke en quick fix. Det er dyrt å gi alle elever et trygt og godt skolemiljø, samt et tilfredsstillende utbytte av undervisningen. Men dette er ikke noe Kristiansand kommune har anledning til å fire på. Det er norsk lov.

Statsforvalteren i Oslo meldte i april om en ny trend der enkeltelever kontrollerer hele klasser og trinn ([Dagsavisen](#)). Dette ser Elevombudet også: Noen ganger kommer det klyngevisse henvendelser og flere saker fra én og samme klasse.

«Skolen er en fiasko» Gutt (8)

Skolefravær

Skoler over hele landet melder om en tydelig økning i fravær. På 15 år er antall elever som ikke fullfører grunnskolen tredoblet, og teller nå 15 000 ([Utdanningsnytt](#)). Det finnes ikke noe nasjonalt register for skolefravær, men TV2 har beregnet at tallene er i eksplosiv vekst; Mellom 30 000 og 60 000 elever står i fare for å ramle ut av skolen. Det vil i tilfelle si et helt årskull ([TV2](#)).

«Skolen har prøvd å hjelpe. Men jeg føler ikke at det hjelper for meg» Gutt (15)

Elevombudet har gjentatte ganger gått ut i media og meldt fra om stor økning i andel saker som handler om skolefravær. En tredel av sakene i de to siste skoleårene har hatt dette som en av problemstillingene. Et barn som ikke går ut av huset, som mister venner og bekjente, opplæring og sosial trening er i en fortvilet situasjon. De foresatte er ofte på grensen til desperasjon. Situasjonen krever stor, samordnet og presis ressursbruk, som oftest fra flere tjenester. Det er komplekse årsaker til høyt skolefravær, men mobbing, manglende forståelse for nevroutviklingsforstyrrelser, svake relasjoner til andre elever og voksne, samt manglende utbytte av undervisningen, er noen av risikofaktorene.

«Det går ikke» Jente (13) med nesten 100 prosent skolefravær

Aldri har Kompetansesenteret mot tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og negativ sosial kontroll gitt mer bistand til utsatte som i 2022 ([Utrop](#)). Minoritetsrådgiver i Agder, Kristin Maaseide, mener noen skoler blir for passive og feige i møte med familier som ikke kan gjøre greie for hvorfor ikke eleven er kommet hjem etter for eksempel «besøk til bestemor» i hjemlandet ([Elevombudet, 2021-2022](#)).

Faglig

Barn som er redde, blir mobbet eller utstøtt av fellesskapet er som regel ikke i posisjon til å lære. Ungdommer som har mottatt trusler, klarer ikke alltid å få med seg det læreren sier. Når barn og ungdom mestrer, gir det direkte utslag på selvtillit og tro på egne muligheter. Det faglige og det sosiale henger intimt sammen. Derfor er det faglige element i **45** prosent av Elevombudets saker. En god del lærere ombudet møter er frustrerte fordi de opplever at det nesten ikke er rom for kjernevirksomheten deres i hverdagen: Å undervise i fag. Noen av dem forteller at de står i en spagat mellom å prøve å stoppe vold, og å forbygge uro og mistriivsel – og å prøve å få kommet gjennom det læreplanen krever. De opplever seg mer som en miljøarbeider eller omsorgsperson i spennet mellom utagerende og innagerende elever, enn en som åpner ny spennende lærdom for elevene sine. Det er ikke vanskelig å forstå den frustrasjonen. Barn som strever med oppmerksomhet, vold eller stor uro trenger gode, trygge voksne som kan veilede og hjelpe til. Noen ganger trengs det miljøterapeuter til å gjøre den

jobben. Andre ganger er det assistenter, fagarbeidere eller lærere som utgjør «gullet», og som får til det utroligste. Jo tidligere barna får denne nødvendige støtten, jo lettere blir det å skape et godt og trygt miljø der det er plass til alle. Kristiansandsskolen ønsker å være et inkluderende fellesskap. Forskning viser at det er eneste vei til å lykkes: Ingenting vinnes ved å ekskludere de elevene som strever (Forskning.no). Samtidig treffer ombudet mange elever som har en dysfunksjonell atferd i klasserommet, og som kan ha fått en u hensiktsmessig rolle i klassen som de ikke selv klarer å komme ut av. Noen ganger er det nødvendig med en hel eller delvis «time out» på en alternativ læringsarena, der de voksne har tid og mulighet til å se og møte elever slik de trenger. Ombudet ser et tydelig behov for flere slike muligheter – spesielt for barneskoleelever. Dette må likevel ikke gå utover ressursene til arenaen eleven skal tilbake til: Skolen.

Høyt læringspotensial

Elevombudet erfarer at Kristiansandsskolen har en vei å gå i forhold til elever med høyt læringspotensial. Litt for mange elever forteller ombudet at de skulle ønske seg vanskeligere oppgaver og mer krevende læringsstoff, men at de ikke blir møtt eller forstått på dette. Det er ikke vanskelig å forstå at lærere må bruke mest tid og krefter på elevene som strever, både faglig og sosialt. Men alle elever har rett på en opplæring som er tilpasset deres nivå; også de som har større potensial enn andre. Ombudet har gjennom årene truffet litt for mange elever som, fordi de kjeder seg i timene, slutter å følge med, og kan få en bråkete og u hensiktsmessig atferd. Det kan gi en dårlig sirkel: Atferden kan overskygge deres store lærepotensiale. Årene går, og gradvis kan de få hull i kunnskapen, som gjør at de faller enda mer av. Ombudet forstår ikke at Norge har råd til å ikke gi elever med høyt læringspotensial de utfordringene de tørster etter. Ombudet blir av og til møtt med utsagnet: «De flinke klarer seg alltid». Elevombudet opplever at det ikke alltid er sant.

«Jeg har lært at det ikke er noen vits i å jobbe hardt eller raskt med matteoppgavene. For da får jeg bare mer av det samme. Tone Martha, er det ikke derfor vi går på skolen?? For å lære noe? Men jeg lærer ingenting, for jeg kan alt det vi har!! Det vi gjør i matte nå, gjorde jeg for to år siden! Det er så utrolig kjedelig å bare gjøre det samme, ennå!! Det er altfor lett! Derfor synes jeg ikke det er noe vits i å gå på skolen, for jeg lærer ingenting der» Gutt (11)

Vold og trusler

Elevombudet har i flere år slått alarm om økningen av vold på skolene. Alt for mange elever og ansatte i Kristiansandsskolen blir utsatt for vold og trusler. 1.tertial viste 538 HMS-avvik i oppvekst, om vold, trusler, trakassering, psykososialt arbeidsmiljø samt sikkerhet. Det er grunn til å tro her er mørketall. Utviklingen er del av en nasjonal trend. I 2022 kom det 20 000 meldinger om vold, trusler og krenkelser mot ansatte, bare i de 20 største kommunene ([Utdanningsnytt](#)). I 1.tertial var sykemeldingsprosenten i oppvekst høy: 11,6. Vi har ikke råd til at flere assistenter, fagarbeidere eller lærere går i knestående på grunn av vold. § 265 i Straffeloven gir lærere et spesielt vern mot trusler ([Utdanningsnytt](#)).

Vold og trusler mot elever er likevel hovedanliggendet for Elevombudet. Og her er det opplæringslovens § 9a som gjelder. Vold er alltid uakseptabelt, og det skader både de som blir utsatt for den, og de som utøver den. På både kort og lang sikt.

«Jeg må passe på i speilet når jeg står med ryggen til rommet når jeg vasker hendene på do, om noen kommer bakfra. Eller fra siden» Gutt (13)

Dessverre bruker en del elever vold som en måte å uttrykke seg på. Noen ganger brukes vold bevisst, og da som regel mellom eldre elever. Det kan handle om å markere seg, om å få en posisjon. Dessverre gir det «kred» i noen miljøer å ha brutal og voldelig atferd. Dette er blant annet sett hos unge jenter siste året. Generelt er økningen i volden, som i ombudets saker er størst på småskoletrinnet, som regel ikke intensjonell. Det er dessverre mange sinte og frustrerte barn i Kristiansandsskolen, som kanskje mangler andre måter å uttrykke seg på. Hele **43** prosent av sakene til ombudet dette skoleåret har handlet blant annet om vold. **31** prosent handlet blant annet om trusler. Vold må stoppes.

«Jeg blir slått mandag, tirsdag, onsdag, torsdag og fredag. Så er det endelig helg. Da har jeg to dager fri» Gutt (7)

**«Jeg blir spyttet i ansiktet. Sparket. Slått. Klort. Men det verbale er nesten det verste. Det øker. Det skjer daglig. Skal man bare tåle det?»
Fagarbeider i Kristiansandsskolen**

Snitchekulturen

Elevombudet opplever at snitchekulturen ([Youtube](#)), der ungene «sier ingenting», er et stort og økende problem. Elever i ungdomsskolen holder dessverre som regel kjeft om det de blir utsatt for. Det kan gjelde seksuelle overgrep, vold og trusler, like gjerne som mobbing og krenkelser. På lukkede grupper på Snap er det så å si «voksenfritt», og språket og truslene som tidvis blir brukt her, er skremmende lesning. Snitchekulturen utvides stadig, og kryper ned i aldersklassene.

«Du MÅ ikke si det jeg fortalte deg nå, for da vet jeg ikke hva som vil skje!» Jente (6) som er blitt utsatt for mobbing og vold av medelev i sitt første halvår på skolen

I første klasse snakker vi selvsagt ikke om kriminelle handlinger, men andre former for «gjengjeldelse», som kan være nokså subtile, og noen ganger i praksis helt usynlige for skolen.

Rus

I 9 prosent av ombudets saker spiller rus en rolle. En del barn og ungdom synes rus funker for dem. Noen forteller at cannabis gir en ro de aldri har opplevd før. Cannabis oppfattes av mange nå som lovlig og ufarlig. Kroppspress og fitness kan også være en inngangsport til rus: Antidoping Norge melder om dobling av henvendelser i 2023 sammenliknet med 2022, blant ungdom mellom 14 og 24 år. Og det blir stadig flere yngre brukere som henvender seg ([Aftenposten](#)). Det meldes også om en «kokain-eksplosjon» i både bredde- og toppidrett ([VG](#)).

Seksuelle overgrep og seksuell vold

I 14 prosent av Elevombudets saker er seksuelle overgrep en av faktorene. NOVA melder at omfanget av seksuell vold i Norge har økt betydelig fra 2015 til 2023: 25 prosent av jenter sier de har blitt utsatt for grove seksuelle krenkelser. For nesten alle kartlagte former for seksuell vold er andelen utsatte doblet i denne perioden. 39 prosent av jentene er blitt utsatt for minst ett tilfelle av seksuell vold i løpet av livet. 9 prosent av guttene oppgir det samme ([Oslo Met](#)).

Landsbyen

Lover og forskrifter skal oppfylles av det offentlige. For øvrig kan ikke barn og ungdom klare seg alene. De er avhengig av foresatte som tar ansvaret sitt på alvor og som har tid til dem. De trenger en flokk, av både venner, bekjente og slekt. Og de trenger et nærmiljø som kan favne dem når det trengs. I fjorårets

årsrapport kommenterte Elevombudet «Vigør Samfunn» og «Sammen om Lund» (SOL), som viktige og lovende initiativ, som kommer «nedenfra». Ildsjeler, klubber og organisasjoner som brenner for noe, og som ukentlig gir barn og ungdom tusenvis av ubetalte arbeidstimer, bør støttes og verdsettes.

Positive trekk

Det er minst to positive trekk ved ombudets statistikk for skoleåret 2022-2023. Det ene er at andelen saker der hjemmet har mistet tilliten til skolen fortsetter å synke. Det er viktig, og det er markant: Fra **65** prosent av sakene i skoleåret 2020-2021 til **37** prosent i 2022-2023. Ombudet opplever at dette henger sammen med en gradvis holdningsendring i sektoren, der barn i mindre grad sees på som «et problem som må fikses», og at ansatte i større grad har et mer helhetlig blikk på systemene og kulturene som skaper henholdsvis gode og mindre gode læringsmiljødynamikker. I noen grad henger nok dette sammen med FLIK-satsningen, som gamle Kristiansand kommune gjennomførte, med stort hell, vil ombudet påstå. Kommunens nåværende «Lærende nettverk», der skoleledere og nøkkelpersonell i skoler og andre etater i oppvekstsektoren møtes flere ganger i året for systematisk opplæring, kan også være en drivende faktor.

«Alt er annerledes. Nå smiler han igjen. Det har forandret hele livet hans. Vårt også. Jeg er så takknemlig» Mamma til gutt (11)

Også andel saker der skoler viderefører tiltak som over tid har vist seg å ikke virke, har sunket fra **50** til **37** på to år. Dette ser ombudet som et resultat av systematisk arbeid i sektoren, samt at lovkravene i § 9a gradvis er blitt mer kjent. Lærere og andre ansatte forandrer elevens liv, hver eneste dag.

«Den der læreren gjorde hele forskjellen» Far til jente (11)

De aller fleste skoleledere Elevombudet snakker med, er frustrerte over det de opplever som altfor trange budsjettammer. Likevel uttrykker flere tillit:

«Jeg opplever god støtte fra sjefen min. Jeg gjør det. Og jeg tror oppvekstledelsen forstår. Hvis de ikke hadde gjort det, hadde jeg ikke orket å fortsette å stå i denne jobben» Rektor i Kristiansand

Tall utenfra: Statsforvalteren

Endringene i opplæringsloven som kom i 2017 gir elever og foresatte adgang til å melde Statsforvalteren direkte, en uke etter at de har meldt skolen om at skolemiljøet ikke er trygt og godt, og skolen ikke har gjort noe med saken, hvis eleven opplever at skolen ikke tar saken på alvor, eller hvis eleven ellers ikke har fått det bedre på skolen sin. Statsforvalteren skal vurdere om skolen har gjennomført de aktiviteter som ut fra en faglig vurdering med rimelighet kan forventes i saken, for å sørge for at eleven får et trygt og godt skolemiljø. Statsforvalteren kan bestemme hva skolen skal gjøre for at eleven skal få et trygt og godt skolemiljø, og har også adgang til å ilegge tvangsmulkt.

Statsforvalterne i Norge melder om en sterk økning i antall saker 1.halvår 2023 ([NRK](#)). Elevombudet samarbeider godt med Statsforvalteren i Agder, på systemnivå, samt i enkeltsaker, når samtykke er gitt til det fra elever og foresatte. Statsforvalteren i Agder har på forespørsel fra Elevombudet laget en oversikt over antall saker som omhandler elever i Kristiansand kommune de siste årene. Tallene er også inkludert friskolene i kommunen.

Kalenderåret 2020:

24 saker meldt til Statsforvalteren

Statsforvalteren fattet vedtak i **17** av dem

7 saker ble avsluttet/trukket før vedtak etter avtale med melder.

1.1–30.06.2021:

17 saker meldt til Statsforvalteren

Statsforvalteren fattet vedtak i **7** av dem

10 saker ble avsluttet/trukket før vedtak etter avtale med melder.

Skoleåret 2021-2022:

24 saker meldt til Statsforvalteren

Statsforvalteren fattet vedtak i **14** av dem

10 saker avvist, trukket av melder eller avsluttet av andre grunner.

Skoleåret 2022-2023:

19 saker meldt til Statsforvalteren.

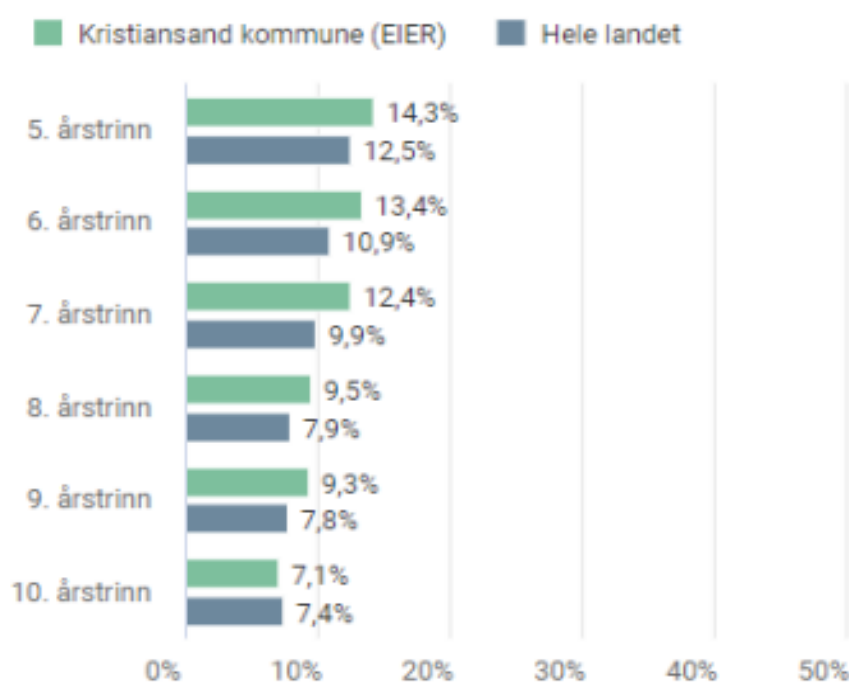
Statsforvalteren fattet vedtak i **7** av dem

12 saker avvist, trukket av melder eller avsluttet av andre grunner.

Statsforvalteren er også klageinstans på vedtak om spesialundervisning eller gjennomføring av spesialundervisning. Her er det kommunen som fatter det første vedtaket. Fra innbyggere i Kristiansand kommune hadde Statsforvalteren **6** henvendelser om regelverksveiledning vedrørende spesialundervisning etter § 5.1 i opplæringsloven i skoleåret 2022-2023. Statsforvalteren fattet **1** vedtak som klageinstans her.

Tall utenfra: Elevundersøkelsen 2022

Mobbing på skolen – alle trinn

Elevundersøkelsen for 2022 viser vonde, alvorlige og fullstendig uakseptable tall.

Økonomi

Læringsmiljø og budsjetter henger sammen. «Den økonomiske situasjonen for Oppvekstområdet er svært alvorlig», skrev oppvekst i 1.tertial. Skolene fikk da en engangsbevilgning på 25 millioner, og sparte også 7 millioner på streiken, noe som gjør at det i 2.tertial meldes om balanse. Negativt disposisjonsfond for skole er per nå på 70 millioner. Lærernormen, lønnsoppgjør, tiltak for læringsmiljø og kostbar skolestruktur nevnes som noen av årsakene til budsjettoverskridelsene. Oppvekstledelsen har gjentatte ganger i løpet av det siste året redegjort for at lovpålagte krav er vanskelige å oppfylle i dagens økonomiske situasjon.

«Hva skal jeg kutte nå da? Det eneste som står igjen er faget Mat og helse. Hvis jeg gjør den digital, da sparer jeg noen tusen» Rektor i Kristiansand

De siste månedene har en del sårbare elever mistet sin trygge voksne, på grunn av budsjettkutt. Det gjelder i hovedsak korttidsansatte. De kan, stein på stein,

ha bygd opp tillit fra og kompetanse om akkurat denne eleven, ha kommet i posisjon til å veilede, utfordre og lære bort, men står med ett uten jobb. Ombudet har sett flere eksempler på at elever med dette mister sosial og faglig fremgang, og at fravær igjen øker. Om en ting er sikkert: Dette blir dyrt for Kristiansand. Vi vet mye om når utenforskap skapes. Vi vet mye om hvordan det skapes. Det er ekstremt kostbart: Hvem skal til slutt finansiere velferdsstaten?

**«Hvis det ikke blir gjort noe nå... Hvis han ikke får hjelp nå. Da kommer det til å gå til helvete»
Far til gutt (12) som til slutt, i 2023, fikk hjelp og nå har det bedre**

Nobelprisvinner i økonomi James Heckman viser at å investere i barn er det aller mest lønnsomme bevilgende myndigheter kan gjøre. Og da snakker han altså om økonomi; bunnlinjen. I tillegg kommer selvsagt enorme menneskelige kostnader.

Den kritiske økonomiske situasjonen i skolene er en nasjonal trend. Halvparten av skoleledere i en undersøkelse sier at økonomien er så dårlig at de tvinges til å velge hvilke lover de må bryte for å holde budsjettene ([Utdanningsforbundet](#)).

Lovverket rundt barn og ungdom i Norge oppleves i hovedsak solid. Elevombudet er ikke sikker på om kommunene i praksis har en reell mulighet til å oppfylle lovverket Stortinget har vedtatt, med de bevilgninger som gis kommunene.

Sårbare familier

Ombudet synes ikke denne overskriften er helt god. For sårbarhet er noe vi alle har. I bunn og grunn kan det være flaks eller uflaks som avgjør hvilken side av bordet en sitter på. Noen sliter i skjul, og kan oppleve seg veldig alene:

«Du er et ombud for elever som blir mobbet. Men du er pine meg den eneste vi er blitt båret av i denne kommunen» Tobarnsmor før henvisning til Nye Mønstre

Mange foresatte Elevombudet treffer har vonde opplevelser med «systemet». Disse sakene oppleves nesten som de viktigste å gå inn i. For noen har gitt opp:

«Jeg er ferdig med dialog» Mor til to «særlig sårbare» barn

Ombudet ser at noen dessverre kan ha grunner til at en slik mistillit er oppstått. Men når det er blitt slik, er det barna det går utover. At Elevombudet er uavhengig, viser seg å ha stor betydning for en god del elever og foresatte. Noen ringer Elevombudet og ber om å være anonyme. Når de forstår at ombudet har

taushetsplikt overfor alle parter, og at ombudet har et atskilt arkiv, velger de fleste å flagge hvem de er og hvorfor de ringer. Noen ganger tar det lang tid å bygge opp tillit til skole og andre offentlige etater. Da kan selve rollen som uavhengig ombud åpne mange dører:

«Jeg har vært så skeptisk til det offentlige. Det endret seg da vi møtte Elevombudet, som var den første vi følte egentlig så oss. Det har endret så mye på hvordan jeg håndterer ting. At vi også kan stille krav. Og ta tak selv» Mor til to elever

Noen familier har opplagte lovkrav som ingen har fortalt dem om.

«Jeg har alltid stått helt alene, i alt som har med ungene å gjøre. Etter at jeg kom i kontakt med deg, er jeg ikke alene lenger. Det kjennes veldig trygt. Da tør jeg også å si det som det er. Du tåler det» Mor som ombudet fikk hjelpe med søknad til barnekoordinator og Nye Mønstre

Økonomi er en faktor også på familienivå. Dette året har Elevombudet tatt inn en ny kategori i sin statistikk: Andelen saker der familiers økonomi er trøblete øker, og var i skoleåret 2022-23 på **11** prosent. Det er krevende å ha for lite penger til at livet går rundt. Det går utover barna. Men det er viktig å påpeke: Fattigdom er i seg selv ikke omsorgssvikt.

«Han har hull i skoen og hull i genseren. Det er flaut når en går på ungdomsskolen» Mor til gutt (14)

Ombudet har dette skoleåret fått samtykke til å henvise flere familier til «Nye mønstre – trygg oppvekst», der de over flere år får hjelp med økonomi og andre utfordringer, for å gi barna en best mulig sjanse til å ikke havne i utenforskap. Ombudet vurderer «Nye mønstre» som Kristiansands aller smarteste sparetiltak.

**«Vi slipper å flytte enda en gang. Jeg er så glad.
Jeg er så sliten» Mor til tre elever, i Nye Mønstre**

Avslutning

Kjære bystyrerepresentanter. Gratulerer! ❤️

Akkurat dere 57 har fått folkets tillit og stemme. Innbyggerne i Kristiansand har i 2023 valgt dere til å representere seg og sine barn. Mulighetene er mange, foran denne nye og blanke fireårsperioden. Elevombudet ber dere om to ting:

1. Ikke vær naive, og lukk ikke øynene. Både globalt, regionalt og lokalt oppleves verden i 2023 truende, grenseløs og skjør for mange barn og ungdommer. For at ikke jungelens lov skal vinne, trengs det nok trygge voksne, i et system som fungerer. Gi oppvekstetaten penger nok til at dette overhodet kan være mulig å få til, slik loven krever.
2. Vær ordentlige. Det er dere som velger hvordan det politiske ordsiftet i Kristiansand skal se ut de neste fire årene. Vær rykende uenige i ideologi, virkemidler, tiltak, pengebruk og forslag til løsninger. Utfordre hverandre, og utfordre administrasjonen. Men vær forbilder. Vær anstendige mennesker. Følg lovene, aksepter vedtatte regler og respekter hverandre. Også de dere er uenige med. Gjør dette for barn og unge i Kristiansand.

Kristiansand
kommune

Postboks 4
4685 Nodeland
Tlf: 38 07 50 00
www.kristiansand.kommune.no